

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz elli sekizinci İqtıma

11.2.1338 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	272	tetkikat yapmak üzere mezun addedilme-	
2. — İcra Vekilleri muamelâtı	272	sine dair Divanı Riyaset kararı	275:276
1. — Cepheye gidecek olan İcra Vekil-		4. — Tezkereler	274
leri Heyeti Reisi Fevzi Paşaya Mustafa		1. — Hiyaneti vataniyeden maznun Fe-	
Fehmi Efendinin vekâlet edeceğine dair		ke Müddeiumumisi Sâmî Efendiye ait ev-	
müşarünileyhin tezkeresi	272:274	rakı hükmiyenin gönderildiğine dair Ad-	
3. — Azayı kiram muamelâtı	274	liye Vekâleti tezkeresi	274
1. — Divanı Muhasebat vazifesini ifa-		5. — Sualler	274
ya memur edilen Murakabe Heyetinin isti-		1. — Canik Mebusu Nafiz Beyin, taş-	
fası	274:275	ra memurlarının maaşlarına dair Maliye	
2. — Ankara Mebusu Âtîf Efendinin		Vekâletinden sual takriri	274
Şer'îye ve Evkaf Encümeni Riyasetinden		6. — Muhtelif evrak	274
istifası	275	1. — Adana vilâyeti Meclisi Umumisi-	
3. — Ardahan Mebusu Server Beyin,		nin küşadedildiğine dair mahallinden ge-	
Çoruh vâdisindeki bakır madenlerinde		len Hamid imzalı telgraf	274

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 2 sonra

REİS — Birinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTIPLER : Âtîf Bey (Kayseri), Feyyaz Âli Bey (Yozgad)

REİS — Celseyi küşadediyorum. Zaptı Sabık hulâsası okunacak.

(Hulâsa okundu.)

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

Birinci Reisvekili Musa Kâzım Efendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Müdafaai Milliye bütçesine tthesisat ilâvesine dair Heyeti Vekileden mevrut Lâyihai Kanuniye Muvazenei Maliye Encümenine, Malatya Mebusu Hacı Garib Ağa ile İçel Mebusu Şevki Beyin, Konya Valisine dair sual takrirleri Hariciye Vekâletine, Konya Mebusu Hacı Bekir Efendinin, Konya Meclisi Umumisi müzakeratına dair sual takriri Dahiliye Vekâletine havale olundu. İzmit Mebusu Hamdi Beyin, Darülmualimat hakkındaki sual takririne Maarif Vekâletinden mevrut tezkerei cevabiye kıraat olunarak müzakeresi Maarif Vekili Beyin huzuruna talik edildi. Lâzistan Mebusu Abidin Beyin, Maliye Vekâleti yedindeki hububatın Müdafaai Milliye fûruhtuna dair takriri reddedildi. Kastamonu Mebusu Suad Beyin, Meclisin her gün içtima etmesine dair takriri tensibedilmedi. Amasya Mebusu Asım, Mersin Mebusu Muhtar, İsmail Safa, Adana Mebusu Zamir, Erzinian Mebusu Hüseyin, Anteb Mebusu Ali Cenani, Kângırı Mebusu Tevfik Bey ve efendilerin mezuniyetleriyle, tecavüzü müddet ettiren Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Bey ile Hulûsi Efendinin tecavüz ettirdikleri müddetin mezuniyetinden mahsubedilmesine dair Divanı Riyaset kararları kabul olundu. Van Mebusu Hasan Sıddık Beyin mezuniyeti hakkındaki Divanı Riyaset kararının celsei hafiyede müzakeresi tensibedildi.

Hiyaneti vataniye ile mahkûm Konyalı Seyid, Hacı Mustafaoglu Rıza ve Abdürrezzak haklarını

daki hükmün ref'ine ve küreğe mahkûm Reşid-oğlu Hamid'in affı umumiden istifade edeceğine binaen hakkında bir muamele ifasına lüzum görülmediğine ve Divanı Harbee rütbesinin ref'ıyla gıyaben idama mahkûm edilmiş olan Mülâzimsani Zeynelâbidin ve Mülâzimievvel Abdüllâtif efendiler hakkındaki hükmün tasdikine dair Ad-

liye Encümeni mazbataları kıraat ve kabul olundu. Malatya Mebusu Lûtfi Beyin, Maarif Nâzırı Şükrü Bey hakkındaki izahat takririnin bütçenin müzakeresine tehiri tensibedilerek te-neffüs için celse tatil olundu.

(İkinci Celse hafidir.)

Birinci Reisvekili	Kâtip	Kâtip
Musa Kâzım	Âtîf	Feyyaz Âli

REİS — Zaptı sabık hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sadaları) Zaptı sabık aynen kabul edildi.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *Cepheye gilecek olan İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşaya Mustafa Fehmi Efendinin vekâlet edeceğine dair müşarünileyhin tezkeresi.*

REİS — İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine Şer'îye Vekili Fehmi Efendinin tevkil edilmesine dair bir tezkere var, okunacak.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine
8 . II . 1338 Çarşamba günü akşamı cepheye müteveccihen hareket edeceğimden avdetime kadar İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti umurunun vekâleten Şer'îye Vekili Mustafa Fehmi Efendi Hazretleri tarafından tedvir edileceği mâruzdur efendim. 8 . II . 1338

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve
Erkâm Harbiye Umumiye V.
Fevzi

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Reis Efendi; Dahiliye Vekili kendisine nasıl vekil tâyin etti? Dahiliye Vekiline bir vekil yapmak salâhiyeti verilmemiştir. Bunu hatırlarına getirdikleri zaman keşki onu da akıllarına getirmiş olsalardı daha iyi olurdu. Binaenaleyh Dahiliye Vekili geç gelecekse Heyeti Celile doğrudan doğruya bir vekil intihabetmelidir. Teklif ediyorum. Böyle böyle salâhiyetler elimizden gidiyor.

SÜLSYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Teamül var efendim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Teamül yoktur. Ya reye koyun veyahut bana cevap verin.

REİS — Hüseyin Avni Bey, teamül vardır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Kanunda teamül yoktur. Binaenaleyh teamül kanunu ihlâl etmiştir. O teamül birkaç defa hükümetin yüzüne çarpılmıştır. Tedrici surette Meclisin salâhiyetine tecavüz ediliyor.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Efendim İcra Vekilleri Riyaseti için elyevm mer'i ve mevcudolan kanunumuz İcra Vekilleri Riyasetinin Meclis tarafından intihabedilmesinde değil, İcra Vekilleri kendi aralarından bir vekil intihabederler, suretindedir ve bundan başka bir kanun da yoktur. Yalnız Hüseyin Avni Bey arkadaşımızın söylediği noktai nazarı İcra Vekillerinin vazife ve mesuliyetine aidolan Kanunu tesbit eden encümen nazarı dikkate almış ve doğrudan doğruya Meclisi Âli tarafından İcra Vekillerine bir Reis intihabını da ayrıca bir esas olarak, kabul etmiştir. Bu da yakında Meclisi Âlinize gelecektir. Fakat bu, Meclisi Âlice kabul edilinceye kadar Teşkilâtı Esasiye Kanununda mevcut olan o maddeye tevfikân İcra Vekilleri aralarından birisini kendilerine Reis intihab edeceklerdir. Fevzi Paşa Hazretleri tezkerelerinde Şer'îye Vekili Fehmi Efendiyi tevkil ettim, diyor. Tabii bu tevkil Heyeti Vekile muvacehesinde olduğuna göre Heyeti Vekilenin muvafakatiyle bir tevkildir ki: Heyeti Vekile tarafından intihabedilmiş; yani yine o kanuna istinaden Heyeti Vekile tarafından bir Reis intihabı demektir. Bu itibarla yeni kanunun bu maddesi encümence kabul edilinceye kadar Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki o maddeyi tatbik etmek mecburiyeti hâsıl olmuştur ve zaruridir, binaenaleyh muamele doğrudur. (Muvafık sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Hasan Beyefendi bana cevap vermediler. Bendeniz Dahiliye Vekili gitti. Gaybubeti iki ay devam edecektir. Kendisi yerine Vekil intihabetmiştir. Edemez, dedim. Salâhiyeti yoktur. Meclisi Âliye teklif ediyorum. Dahiliye Vekâletine bir vekil intihabetsin. (Doğru sadaları)

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Efendim müsaade buyurulur mu? Mevzu İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine ait bir tezkere okundu. Ona aidolmak üzere serdi mütalâa ettim. Hüseyin Avni Beyin serd ettikleri Dahiliye Vekâleti meselesi için bir mevzu yoktur. Ayrı bir takrir verirse müzakere ederiz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Takrire lüzum yoktur. Her vakit söyleyebilirim. Meclis, bir vekâlet inhilâl edince doğrudan doğruya hemen intihap yapacaktır.

ALİ SÜRURİ B. (Karahisarı Şarki) — Hasan Fehmi Beyin mütalâaları İcra Vekilleri Reisi hakkında nasıl muvafıksa, Dahiliye Vekâleti Vekili hakkında da Hüseyin Avni Beyefendinin dermeyan buyurdıkları mütalâa aynı suretle vârittir. Yani bu teklif muvafıktır. Meclisi Âli her halde buna tevessül etmelidir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Kabine usulü olmadığı için buradan infikâk eden her hangi bir zatın yerine Meclisi Âlinizin bir vekil irası asıldır. Şimdiye kadar yapılan usule göre...

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Meclis bilmelidir ki, bugün Dahiliye Vekâleti yoktur.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Zannedersem bu tezkerenin şimdiye kadar emsali yoktur. (Vardır sadaları) Eğer emsali varsa yanlıştır. Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince İcra Vekilleri içlerinden birisini reis intihabederler. Fakat bunun vazifesi mahza müzakereyi idare etmektir. Binaenaleyh o müzakerenin idamesi İcra Vekilleri Reisinin vücudiyle kaimdir. O infikâk etti mi, yenisinin intihabı İcra Vekillerine aittir. Yoksa İcra Vekilleri Reisinin «Ben gidiyorum, filân yere ve benim yerime filân kimseyi tevkil ettim.» demeye ve böyle bir şeyi Meclise arz etmeye katiyen hakkı yoktur. O kanun mevcut kaldıkça o zat vazifeden ayrıldı mı, geride kalan vekiller içlerinden birisine sen reissin, derler ve ona vazifeyi verirler, o da ifa eder. Binaenaleyh biz bu tezkere üzerine hiçbir karar veremeyiz, verirsek müşkül bir vaziyet karşısında kalırız. (Reis Bey, müzakere caiz değil sadaları)

5. — SUALLER

SALÂHADDİN B. (Mersin) — O halde Meclisin ne lüzumu var? Meclisi idare oldu burası.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Rica ederim; başkasını tevkil için İcra Vekilleri Reisine salâhiyet verilmemiştir.

İKTİSAT VEKİLİ SIRRI B. (İzmit) — Efendim, İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa Hazretleri cepheye gideceği zaman meseleyi Heyeti Vekilede mevzuubahsetti. Ve biz Heyeti Vekilede kendi aramızda Şer'iye Vekili Efendi Hazretlerinin vekâlet etmesini konuştuk. Binaenaleyh Reis Paşanın vukubulan işarı meseleyi malûmat kabilinden Meclise arz etmekten ibarettir. Yoksa bu tezkere «ben bunu tevkil ettim.» mânasına değildir. Heyeti Vekile kendi salâhiyetini istinal ederek, aralarında intihap yapmışlardır. Bu tezkere Reisin gıyabında yerine vekil olarak, Şer'iye Vekilinin Heyeti Vekileye Riyaset edeceğini bildirmekten ibarettir ve bu da usule muvafıktır. Kanuna tetabuk eder.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Tezkereyi geri gönderiniz, yanlış gelmiştir. Tashih etsinler.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Reis Bey Hariciye Vekilini, İktisat Vekilini, Sıhhiye Vekilini Meclis intihabetmiştir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Reis Bey tezkerenin iadesini teklif ediyorum. tashih etsinler.

REİS — Mesele tenevvür etti. Hükümet namına İktisat Vekili Sırrı Beyefendi Heyeti Vekilede bilmüzakere Şer'iye Vekilinin tevkil edilmiş olduğunu söylediler. Kanun da budur. Binaenaleyh yapılacak hiçbir şey yoktur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Reis Bey oraya bir işaret buyurun.

REİS — Efendim mesele kalmamıştır.

4. — TEZKERELER

1. — *Hiyaneti vataniyeden maznun Feke Müddeiumumisi Sâmî Efendiye ait evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Hiyaneti vataniyeden dolayı maznun olan Feke Müddeiumumisi Sâmî Efendinin evrakının gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi var. Adliye Encümenine havale ediyoruz.

1. — *Canik Mebusu Nafiz Beyin, taşra memurlarının maaşatı hakkında Maliye Vekâletinden sual tavriri*

REİS — Canik Mebusu Nafiz Beyin, taşra memurun maaşatı hakkında Maliye Vekâletinden sual tavriri var. Maliye Vekâletine gönderiyoruz.

6. — MUHTELİF EVRAK

1. — *Adana Meclisi Umumisinin açıldığına dair mahallinden gelen Hamid imzalı telgraf*

REİS — Adana Meclisi Umumisinin küşadıldığına dair mahallinden mevrut telgraf vardır. Okunacak.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Azım ve imanın üç senelik cidalin mevlûdu olarak ıqtima eden Adana Meclisi Umumisi bugünkü mevcudiyetini bahşeden Başkumandan Paşa Hazretleriyle Büyük Millet Meclisine arzı şükranla beraber aynı muvaffakiyetin vatanın aksanı müstevliyesinde bir an evvel tecellisini Cenabı Haktan temenni eyleriz.

29 . I . 1338

Adana Meclisi Umumisi Namına
Hamid

REİS — Münasip bir cevap yazarız.

3. — AZAYİ KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Divanı Muhasebat vazifesini ifaya me-mur edilen Murakabe Heyetinin istifası*

REİS — Divanı Muhasebat Heyetinin istifasına dair bir istifanama vardır.

Riyaseti Celileye

Kanunu Esasinin yüz beşinci maddesine tev-fikan emvali devletin kabız ve sarfına memur olanların muhasebelerini rüyet ve devairden tanzim edilen sâl muhasebelerini tetkik ederek hulâsai tetkikat ve neticei mütalâatını Meclisi Âliye arz etmek üzere her şubeden birer âza intihabolunmak suretiyle teşekkül eden ve Di-vanı Muhasebat yerine ikame edilen heyetimiz tevdi buyurulan vazâifin ehemmiyet ve azame-tini bitteemmül şubatı devletin bilcümle mu-hasibi mesullerinin ve emvali devleti kabız ve

sarfa mezun ve idarei maliyeden mesul olan kâffei memurinin ve ziraat bankaları, menafi sandıkları, hastane ve saire gibi tesisatı umumiyeye mal memurlarının zat ve zaman hesaplarını rüyet ve devairden tanzim olunan sâl muhasebelerini tetkik etmek ve bundan tetkikata iptinaen muhasibi mesullerin hakkında beraet veya tazmin hükümleri vermekle beraber her üç ayda bir bütçe sarfiyatına ait Meclise rapor vermek gibi mudilâtı umurun ifası hariç ezimkân olduğundan bihakkin beyanı mazeretle istifaya mecbur olduğumuzu arz eyleriz.

9 . II . 1338

Divanı Muhasebat vazifesini
ifaya memur
Çorum Mebusu
Ferid

Bursa	Erzurum	Bitlis
Osman Nuri	Salih	Yusuf Ziya
	Trabzon	
	Hafız Mehmed	

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Gayet doğru efendim. İki seneden beri Divanı Muhasebat, murakabei muhasebat elyevm mevcut değildir ve bunun iki, üç arkadaşımızla ifası da mümkün değildir. Bunun hakkında bir kanun vardır. Binaenaleyh bu meselenin bir an evvel esaslı olarak hallini selâmeti memleket namına temenni ederim. Yalnız bütçe yapmakla olmaz. Masrafları da nazarı itibara almalıdır.

REİS — Efendim o kanunu tabı ve tezvi ettiririz.

2. — *Ankara Mebusu Âtîf Efendinin Şer'îye ve Evkaf Encümeni Riyasetinden istifası*

REİS — Evkaf Encümeni Reisi Hacı Âtîf Efendinin istifanamesi vardır.

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Beşinci şubeden Şer'îye ve Evkaf Encümine âza intihabolunmuştum. Kendimce mâzerettime mebni istifa ettiğimden yerime diğeri intihabolunmak siyakında mâruzdur efendim.

9 Şubat 1338

Ankara Mebusu
Hacı Âtîf

SALİH Ef. (Erzurum) — Bu istifanın elbet bir sebebi vardır.

REİS — Efendim sebep yoktur, istifadır.

SALİH Ef. (Erzurum) — Müsaade buyurun istifadır. Ben biliyorum, bu istifa da bir sebep vardır. Çünkü buraya daima devam eden ve hakikaten şeyhülulema olan Hacı Âtîf Efendi neden encümeden çekiliyor? Bunun sebebi neyse beyan edilmelidir.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — İstifanın sebebi izah edilmez, bu teamül değildir. Rica ederim niçin istifa etmiş? Bunu sual edecek değiliz.

3. — *Ardahan Mebusu Server Beyin, Çoruh vâdisindeki bakır madenlerinde tetkikat yapmak üzere mezun addedilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

REİS — Server Beyin hidematı vataniye ile mezun addedildiğine dair Divanı Riyasetin bir kararı vardır.

Heyeti Umumiyyeye

Ardahan Mebusu Server Beyin Kuvarteshane imalâthaneleriyle Çoruh ovası bakır madenlerini tetkik edecek olan heyette bulundurulması için hidematı vataniyyeye memuren mezun addine dair İera Vekilleri Riyasetinden mevрут ve sureti musaddakası merbut 8 . 2 . 1338 tarih ve 6/234 numaralı tezkere Divanı Riyasetçe tezekkür olunarak, mumaiylehin Hükümetin talebi veçhile bilâmüddet hidematı vataniyyeye memuren mezun addi tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisvekili
Musa Kâzım

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisar Şarki) — Efendim, Meclisin bu hususta bir kararı vardır. Bilâmüddet kaydını kabul etmiyor. Her halde bir müddet tâyini lâzım, o müddet hitamında vazife hitam bulmazsa temdidi kabildir. Şimdi evvelce reddettiğimiz bir usulü yeniden nasıl tesis edebiliriz? Bilâmüddet ne demek?

REİS — Tensibederseniz Ali Süruri Efendinin teklifi veçhile hidematı vataniyenin bilâmüddet kaydı yerine vazifeye devam ettiği müddetçe diyelim. (Gürültüler) (Üç ay sadaları) (Altı ay sadaları) Vazifeye devam ettiği müddetçe denecek. (Hayır hayır sadaları)

İKTİSAT VEKİLİ SIRRI B. (İzmit) — Server Beyefendi o havaliyi iyice bilenlerden ve gö-

renlerdendir. Beyefendinin bu havaliye izamını münasip gören, yani ondan istifade cihetini düşünen İktisat Vekâletidir. Onu üç ay müddetle tahdid ederseniz olur. Eğer o müddet zarfında vazife hitam bulmazsa, bunu yine Heyeti Celileden istirham ederim ki... Yeniden temdid ederiz. (Muvafık, muvafık sadaları)

ALİ RIZA Ef. (Batım) — Müsaade buyurunuz. Şimdi Server Bey Batım'a buradan gidecek, Çoruh havzasında veya Kars'taki madenlerde umumi bir teftiş yapacak, koleksiyon çıkacaktır. Yalnız bir ayda ancak oraya varır, bir ayda gelir. Geride bir ay kalıyor. Bakalım bir ay zarfında bunları yapabilir mi? Her halde müddeti beş altı ay yapmak lâzımdır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Zaten avdet, azimet hariçtir.

BASRİ B. (Karesi) — İktisat Vekili Sırrı Beyin bu husustaki sözleri en salâhiyettar sözdür. Binaenaleyh üç ay kâfidir.

REİS — Sırrı Beyefendi üç ay kâfidir, dediler. Şimdi bir de altı ay teklifi vârdır.

Efendim, Server Beyin hidematı vataniye olarak üç ay müddetle mezun addini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Üç ay hidematı vataniyede bulunmak üzere mezuniyeti kabul edilmiştir.

Efendim, bundan sonraki celsemiz hafiyen devam edecektir.

(Kapanma saati : 2,30)

(İkinci ve üçüncü celseler hafidir.)